דין ארבע מיתות לא בטלו מי שנתחייב סקילה או נופל מן הגג או חיה דורסתו ומי שנתחייב שריפה או נופל בדליקה או נחש מכישו ומי שנתחייב הריגה או נמסר למלכות או ליסטים באין עליו ומי שנתחייב חנק או טובע בנהר או מת בסרונכי אלא איפוך אריא וגנבי בידי שמים צינים ופחים בידי אדם רבא אמר טעמא דרבי נחוניא בן הקנה מהכא [1]ואם העלם יעלימו עם הארץ את עיניהם מן האיש ההוא בתתו מזרעו למולך ושמתי אני את פני באיש ההוא ובמשפחתו והכרתי אותו אמרה תורה כרת שלי כמיתה שלכם מה מיתה שלכם פטור מן התשלומין אף כרת שלי פטור מן התשלומין מאי איכא בין רבא לאביי איכא בינייהו זר שאכל תרומה לאביי [א]פטור ולרבא חייב ולאביי פטור והאמר רב חסדא מודה ר' נחוניא בן הקנה [ב]בגונב חלבו של חבירו ואכלו שהוא חייב שכבר נתחייב בגניבה קודם שבא לידי איסור חלב אלמא דמעידנא דאגביה קנייה מתחייב בנפשו [ג]לא הוה עד דאכיל ליה הכא נמי בעידנא דאגביה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל ליה הכא במאי עסקינן כגון שתחב לו חבירו לתוך פיו סוף סוף כיון דלעסיה קנייה מתחייב בנפשו לא הוי עד דבלעה כגון [ד]שתחב לו לתוך בית הבליעה היכי דמי אי דמצי לאהדורה ניהדר אי לא מצי לאהדורה אמאי חייב לא צריכא דמצי לאהדורה ע"י הדחק רב פפא אמר כגון שתחב לו חבירו משקין של תרומה לתוך פיו רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו

וקרע

דין ד' מיתות. עונש דוגמתם: **נופל מן הגג.** דומה לנסקל שדוחפין אותו מבית הסקילה לארץ דגבוה ב' קומות היה כדאמרי' בנגמר הדין (סנהדרין דף מה.): **חיה דורסתו.** ארי מפילו לארץ והורגו בדריסה: **נחש מכישו.** והארס שורפו: **נמסר למלכות.** והן מתיזין ראשו בסייף כי כן דרך המומתין על ידיהן וזו היא מיתת סייף: **סרונכי.** אסכרא והוא בגרון. מלנ"ט: **מן האיש ההוא.** שהוא חייב מיתת ב"ד: **ושמתי אני את פני והכרתי.** למדנו שהכרת במקום מיתה וחילופה: **זר שאכל תרומה.** במזיד הוא במיתה בידי שמים ולא בכרת. כרת הוא וזרעו נענשין דכתיב (ויקרא כ) ערירים יהיו: **לאביי פטור.** מתשלומין דנפקא ליה מאסון בידי שמים וכל אסון במשמע בין במיתה בין בכרת: **ולאביי פטור.** בתמיה. נהי נמי דמיתה בידי שמים פוטרת מתשלומין אבל היכא דאכיל תרומה דגזילה מי מיפטר הא כיון דאגבהה קנייה וחייב בתשלומין ואפילו תישרף ומתחייב בנפשו לא הוי עד דאכיל לה: **שתחב לו חברו.** דלא אגבהה ולא קנייה ולא מיחייב בתשלומין אלא בבליעתו מתחייב דמי הניית מעיו ולא דמי כולה ובההיא שעתא חיוב מיתה נמי איכא: **איבעי ליה לאהדורה.** וכי לא אהדרה מההיא שעתא איהו מזיק לה דראשון לאו מידי עבד ולא נתחייב לכהן כלום: **ואי דלא מצי לאהדורה אמאי חייב.** מיתה אנוס הוא: **ע"י הדחק.** דאי נמי אהדרה ממאסה ולא חזיא לבעלים הלכך מגזל לא גזלה אמאי קא מחייבת ליה בתשלומין אהנאת גרונו ומעיו ההיא שעתא חיוב מיתה איכא: **משקין של תרומה.** ולא תדחקה לשנייה בבית הבליעה אלא מכיון שתחבה לתוך פיו אימאסא לה ולא מצית לאיחיובי משום גזילה דהא לא חזיא למידי אלא אהניית גרונו ומעיו מיחייב ומיתה ותשלומין באים כאחד:

וקרע

דין ד' מיתות לא בטלו. וא"ת והא אמר בהשוכר את הפועלים (ב"מ פג:) בההוא דזקפוהו אע"פ שהיה חייב סקילה שבעלו הוא ובנו נערה המאורסה וי"ל בשבעל בנו תחלה ואח"כ הוא דהוי בעולה והרי הוא בחנק אבל קשה דחזינן כמה עבריינים ועובדי עבודת כוכבים שמתים על מטותם ויש לומר דע"י תשובה הקב"ה מיקל ולפעמים מוחל לגמרי או זכות תולה לו ואינו נפרע ממנו בחייו וכפ' אחד דיני ממונות (סנהדרין דף לז: ושם) דפריך והא בר נחש הוא לפי שהחמיר עליו יותר: **זר שאכל תרומה לאביי פטור.** ואוכל תרומה בשוגג והזיד במעילה דכרי דאמר במיתה (פסחים דף לג.) דחייב גזירת הכתוב הוא וא"ת לאביי דפטר חייבי מיתות בידי שמים אי ר' נחוניא ס"ל כרבי דאמר הזיד במעילה במיתה אמאי תניא בפרק כל שעה (פסחים דף כט. ושם) האוכל חמץ של הקדש במועד יש אומרים לא מעל ואמרינן מאן י"א רבי נחוניא בן הקנה והא כיון דגלי רחמנא גבי הקדש דלא שייך קים ליה (א) דאם לא כן אין לך אדם שמועל בהקדש א"כ בפסח נמי דאיכא כרת ליחייב ולא הוה לן למימר דקים ליה בדרבה מיניה וכ"ת במיתה דהקדש דוקא גלי רחמנא דלא אמרינן דקים ליה בדרבה מיניה אבל התם דהוי בפסח דאיכא כרת לא גלי קרא א"כ הא דתנן התם (שם דף לא:) האוכל תרומת חמץ בפסח בשוגג משלם קרן וחומש במזיד פטור מן התשלומין ומפרש בגמ' במזיד פטור דקים ליה בדרבה מיניה כרבי נחוניא והשתא בשוגג נמי ליפטר משום כרת דפסח דאפי' בשוגג אמרי' דקים ליה בדרבה מיניה כדאמרינן לקמן בפירקין (דף לה.) אלא ע"כ משום דגלי רחמנא במיתה דתרומה בשוגג דלא אמרינן קים ליה בדרבה מיניה וה"ה כי איכא כרת ולא אמרינן דוקא במיתה דגלי גלי אבל כי איכא כרת לא וי"ל דשאני שוגג דתרומה משום דתשלומין דידיה כפרה ולא ממונא כדאמרינן במסכת תרומות (פ"ו מ"א) דאם רצה כהן למחול אינו יכול למחול משום דלא הוי ממון אלא כפרה ואפילו אוכל תרומת עצמו דלא גזל מידי משלם כפרה לעצמו וחומש לכהן ולכך לא שייך קים ליה בדרבה מיניה לפוטרו מכפרה אבל קרן וחומש של הקדש אינו משום כפרה אלא משלם ממון שגזל הקדש ותדע דבתרומה חייב משום דכפרה הוא ולא משום כיון דגלי גלי דהא לרבה דלא פטר במיתה מטעם דקים ליה בדרבה מיניה מאי טעמא לא מיפטר אוכל תרומת חמץ בפסח אלא ודאי משום כפרה הוא[ג] וא"ת והא דתנן בפרק נושאין (יבמות דף נט:) כהנת שנתערב ולדה בולד שפחתה ושחררו זה את זה וכן ספק בן תשעה לראשון או בן ז' לאחרון דאמרינן אם אכלו בתרומה אין משלמין קרן וחומש ואמאי כיון דכפרה הוא ליחייבו מספק וי"ל דודאי צריכין להפריש אבל אין נותנין לכהן ולפי זה צריך לומר שהכפרה תלויה בהפרשה והא דאין הכהן יכול למחול היינו לענין שלא יהיה צריך להפריש אבל לאחר שהפריש יכול למחול לו שיהא שלו: **ולאביי פטור והאמר רב חסדא כו'.** הכי נמי הוה מצי לאקשויי ממתניתין דכל שעה (פסחים דף לא:) דקתני פטור מן התשלומין לפי מה דמוקמינן לה כרבי נחוניא בן הקנה: **אי דמצי לאהדורה ניהדרה.** וכי לא מיהדר חייב דמיתה לא פטרה ליה דלא אתיא עד דבלע לגמרי: **ואי דלא מצי לאהדורה אמאי חייב.** פירש בקונטרס אמאי חייב מיתה וקשה לר"י דלוקי כגון שמרצונו מניח לו לתחוב דהשתא ודאי חייב מיתה אע"ג דלא מצי לאהדורה וממון נמי לא מיחייב כיון דלא מצי לאהדורה אלא על הנאת גרונו ומעיו וההיא שעתא קים ליה בדרבה מיניה ונראה לר"י דה"פ אמאי חייב ממון והרי הוא לא גזלו והנאתו לא מיחייב דאע"ג דאמרי' (ב"ק דף קיא:) גזל ולא נתייאשו הבעלים ובא אחר ואכלו רצה מזה גובה כו' היינו דוקא לפי שהדבר הגזול ישנו בעולם בשעה שזה נהנה ממנו כבר הוא אבוד מן העולם שהוא במקום דלא אפשר לאהדוריה אין לו על השני כלום [ד]וריצב"א מפרש כשיטת רש"י ופשיטא ליה להש"ס דאיירי כשתוחב לו בע"כ דכשתוחב לו מרצונו מיד כשמשים בפיו ולא אהדרה קנאה מיד להתחייב באונסין ואין באין כאחד דמסתמא מניחה בפיו ואח"כ תוחב לו באצבעו או בכוס ואת"ל שהוא כראש הכוס מתחלתו ועד גמר בית הבליעה מ"מ קונה אותו בפיו להתחייב באונסים אע"ג דיכול לנתקו ולהביאו אצלו *דדוקא לענין הגט אמרי' היכא דיכול לנתקו דלא הוי גט משום דבעינן כריתות והא אגידא ביה אבל לענין זכיה אשכחן בפ"ק דב"מ (דף ט. ושם) טלית מליה על גבי קרקע ותליה על גבי העמוד והגביה מליה שעל גבי קרקע דלא קני מטעם שיכול לנתקה ולהביאה אצלו וכיון שאינו זוכה מטעם זה ה"ה דאינו מגרע זכיית האחר שהוא מונח בתוך ידו או בתוך פיו מטעם זה ועוד דלכל הפחות קונה מחצה כמו שנים שהגביהו מציאה ולכך פשיטא ליה להש"ס דבאונס מיירי וה"פ אנוס הוא ופטור ממיתה וממון דאנן סהדי דלא ניחא ליה באכילת איסור: **לא צריכא דמצי לאהדורה על ידי הדחק.** והשתא ליכא למימר דניהדרה דאין מרויחין בעלים בכך דבכך נמאסו הלכך ליכא חיוב ממון אלא ע"י הנאת מעיו ואז באין כאחד ואע"ג שחבירו גזלה הואיל ויכול להחזירה הויא כמו שהיא בעין והרי הוא בולעה ונהנה בה ואם תאמר והא אמרינן בפרק בהמה המקשה (חולין דף עא.) גבי טומאה בלועה [דלא מטמאה לא משום דלא חזיא דנהי דבפניו לא חזיא] שלא בפניו מיהא חזיא א"כ אי הוה מהדר לה הויא חזיא וי"ל כגון דמעיקרא לא הוי בה כי אם שוה פרוטה או מעט יותר ועתה שנתקלקלה קצת אינה שוה פרוטה ואפילו אי זה נהנה וזה לא חסר פטור *מ"מ כיון דשוין כל שהוא או מיחייב בכל כדאמרינן התם (ב"ק דף כ:) משום דא"ל את גרמת לי היקפא יתירתא מיחייב בכל הנאה או משום שחרוריתא דאשיתא מיחייב לכולי עלמא בכל וריצב"א פי' דמיירי אפי' באוכלין דלא מאיסי וכיון דתחב לו בבית הבליעה ובלע ונהנה מיד חשוב כאין כאחת אע"פ שאין כאחד ממש כדאשכחן בסוף פרק ד' אחין (יבמות דף לג. ושם) דמפרש בעל מום ששמש בטומאה דאתו בהדי הדדי כגון שחתך אצבעו בסכין טמאה אע"פ שאי אפשר שלא יגע בסכין קודם שיחתוך[ה]: **רב אשי אמר בזר שאכל תרומה משלו וקרע שיראים כו'.** פ"ה דסבירא ליה לרב אשי דמיתה לזה ותשלומין לזה פטור ופליג אדרבא דאמר בפרק קמא דסנהדרין (דף י. ושם) פלוני בא על בת פלוני והוזמו נהרגין ומשלמין ממון לזה ונפשות לזה [ו]פי' ממון לבת שרצו להפסיד לה כתובתה ונפשות לזה שאומר שבא עליה ואין נראה [ז]דאי חשיב אכילת תרומה וקריעת שיראין ממון לזה ונפשות לזה א"כ תקשי ליה לרבא הא דתנן בהמניח את הכד (ב"ק דף לד: ושם)

והוא

עין משפט נר מצוה

ח א מיי' פ"י מהלכות תרומות הל' ו סמג לאוין רסו:

ט ב מיי' פ"ב מהלכות גניבה הלכה ד סמג עשין עא טוש"ע ח"מ סימן שנ:

◆

מוסף רש"י

דין ארבע מיתות. דין שמים שהוא דוגמתו (סוטה ח:) פורענות בידי שמים הדומה למיתה שהוא מתחייב בה (סנהדרין לז:). **או נופל מן הגג.** דומיא דסקילה דתנן בית הסקילה היה גבוה שתי קומות אחד מן העדים בא ודחפו כו' (סוטה ח: וכעי"ז סנהדרין לז:). **או חיה דורסתו.** ארי דורסו כנפרייה ומפילו לארץ וגם זה דומה לנסקל (סוטה ח:). **או נחש מכישו.** דקלי ליה זיהרת, ארס של נחש שורפו (סנהדרין לז:). **או נמסר למלכות.** ומיתת מלכות מתיזין את ראשו בסייף, והרג נמי סייף הוא כדאמרינן בסנהדרין (סוטה ח:). **או לסטים באין עליו.** שדרכן להרגו בסייף (סנהדרין לז:). **או מת בסרונכי.** בומנ"ט, והוא חולי בגרון (סוטה ח:).

מסורת הש"ס

א) [וא"ת כיון דלטעם ליה נתקלקל והיאך חייב תו עלה כדאמר פ"ק דכריתות (דף ז.) כהן שספק שמן של תרומה בן בתו ישראל מתענג בו ואינו חושש וי"ל דהתם ודאי נתקלקל שכבר נגמרה כל הנאתו אבל הכא לא נגמרה כל הנאתו בלעיסה לחודיה. תוי"ט], ב) [עי' תוס' ב"ק קמא כ: ד"ה הא], ג) [ועוד יש להוכיח דכפרה הוי מדפטרי' לאביי מזיד בתרומה ואע"ג דגלי רחמנא גבי שוגג דלא אמרי' קים ליה בדרבה מיניה במיתה דתרומה אלא ודאי משום כפרה הוא ויש לדחות דשאני שוגג דתרומה לפי שמצינו שהוא חמור שמשלם חומש. תוי"ט], ד) [פי' ריצב"א לא יתיישב כפשוטו דקאמר אי בעי נתון ואכיל. תוי"ט], ה) [ור"ת פירש כיון שהוא במקום דלא מצי לאהדורי אלא ע"י הדחק כבר נהנה גרונו ובאין כאחד וא"ת והיאך יתחייב ממון כיון שתחב לו באונס וי"ל כיון דמצי לאהדורה ע"י הדחק ולא הדרה ניחא ליה בהנאה. א. תוי"ט], ו) [פי' ממון לאב שרצו להפסידו כתובה כנ"ל. מהרש"א], ז) [ועוד דאמתי מאי איכא בין רבא לאביי דאפי' אי הוי סבר רבא דיליף מאסון אסון הוי מיחייב כיון דהוי ממון לזה ונפשות לזה. תוי"ט].

◆

תורה אור השלם

1. וְאִם הַעְלֵם יַעְלִימוּ עַם הָאָרֶץ אֶת עֵינֵיהֶם מִן הָאִישׁ הַהוּא בְּתִתּוֹ מִזַּרְעוֹ לַמֹּלֶךְ לְבִלְתִּי הָמִית אֹתוֹ: וְשַׂמְתִּי אֲנִי אֶת פָּנַי בָּאִישׁ הַהוּא וּבְמִשְׁפַּחְתּוֹ וְהִכְרַתִּי אֹתוֹ וְאֵת כָּל הַזֹּנִים אַחֲרָיו לִזְנוֹת אַחֲרֵי הַמֹּלֶךְ מִקֶּרֶב עַמָּם: ויקרא כ ד-ה

◆

גליון הש"ס

תוס' ד"ה ואי וכו' דדוקא לענין הגט. תמוה לי הא להדיא איתא כן בב"מ ז ע"א ולפע"ג: ד"ה לא צריכא וכו' מ"מ כיון דשוין כל שהוא. עי' בב"ק דף כ ע"ב תוד"ה הא איתתאי:

◆

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה זר וכו' קים ליה בדרבה מיניה דאם:

◆

לעזי רש"י

[בר"ן] מלנ"ט. דלקת שקדים מוגלתית.